

УДК 339.5.012

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИБОРУ РЕГУЛЯТОРНИХ МОДЕЛЕЙ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Кудирко Людмила Петрівна, професор кафедри міжнародної економіки, к.е.н, Київський національний торговельно-економічний університет, м.Київ

Kudyrko Liudmyla, Professor of Department of International Economics, Ph.D., Associate Professor, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

Kudyrko L.P. Transformation of approaches to the selection of regulatory models of foreign trade.

Organizational, economic and institutional components in transformation of approaches to the selection of models of foreign trade are researched. A hypothesis about the interrelation between regulatory model of external sector and foreign trade as its constituent and international specialization of a country, level of diversification of production and trade relations, the country's place in the international division of labor, ranking in world markets for goods and services is formulated. Multivariate results of theoretical and empirical research on the impact of trade liberalization on economic growth and development of countries are detected. It is proved that the forming global background of manufacturing and distribution chains leads to the necessity to change concepts and models of foreign trade regulation at the level of national economy. It is grounded that the use of current international and national trade statistics of obsolete methodological approaches to the assessment of the volume and structure of foreign trade relations on the basis of Gross exports and imports lead to distortions to the extent of participation of a country in international trade and the creation of added value, degree of service components in world trade. It is defined that further deepening of international industrial and trade cooperation leads to increased changes in foreign policy through international cooperation mechanisms. It is argued that the priority of cross-border institutional cooperation should be opposition to increasing complexity in the implementation of traditional instruments to regulate foreign trade and investment. It is proved that the basis for distributing anti-liberal manifestations in the implementation of anti-crisis programs and a political request to protectionist policies and ideology in the regulation of foreign trade are forming in a protracted global recession and complications of conditions for the expanded reproduction of economic systems of the open type.

Кудирко Л.П. Трансформації підходів до вибору регуляторних моделей зовнішньої торгівлі.

Досліджено організаційно-економічну та інституціональну складові у трансформації підходів до вибору моделей зовнішньої торгівлі в сучасну добу. Сформульовано гіпотезу щодо взаємозв'язку між регуляторними моделями розвитку зовнішньоекономічного сектора та зовнішньої торгівлі як його складової та міжнародною спеціалізацією країни, рівнем диверсифікованості виробництва та зовнішньоторговельних зв'язків, місцем країни в міжнародному розподілі праці, рейтингу на світових ринках товарів та послуг. Виявлено поліваріантність результатів теоретичних та емпіричних досліджень щодо впливу лібералізації зовнішньої торгівлі на економічне зростання та розвиток країн світу. Обґрунтовано, що формування глобального тла виробничих та збутових мереж призводить до необхідності зміни концепції та моделі регулювання зовнішньої торгівлі на рівні окремих національних економік. Обґрунтовано, що використання у сучасній міжнародній та національній торговельній статистиці застарілих методичних підходів до оцінки обсягів та структури зовнішньоторговельних зв'язків на основі валових показників експорту та імпорту

країн призводить щонайменше до викривлення масштабів участі країн в міжнародному товарообігу та створенні доданої вартості, ступеня розвитку сервісної компоненти світової торгівлі. Визначено, що подальше поглиблення міжнародної виробничої та торговельної кооперації зумовлює до посилення змін у сфері зовнішньоторговельної політики через механізми міжнародного співробітництва. Аргументовано, що пріоритетом транскордонної інституціональної співпраці має стати протидія ускладненням при впровадженні традиційних інструментів регулювання зовнішньої торгівлі та інвестування. Доведено, що в умовах затяжної світової рецесії та ускладнення умов для розширеного відтворення економічних систем відкритого типу формується підґрунтя для поширення антиліберальних проявів у реалізації антикризових програм та формується політичний запит на протекціоністську політику та ідеологію в системі регулювання зовнішньої торгівлі.

Кудырко Л.П. Трансформация подходов к выбору регуляторных моделей внешней торговли.

Исследованы организационно-экономическая и институциональная составляющие в трансформации подходов к выбору моделей внешней торговли в современную эпоху. Сформулирована гипотеза о взаимосвязи между регуляторными моделями развития внешнеэкономического сектора и внешней торговли как его составляющей и международной специализацией страны, уровнем диверсификации производства и внешнеторговых связей, местом страны в международном разделении труда, рейтинге на мировых рынках товаров и услуг. Выявлена поливариантность результатов теоретических и эмпирических исследований влияния либерализации внешней торговли на экономический рост и развитие стран мира. Обосновано, что формирование глобальной ткани производственных и сбытовых сетей приводит к необходимости изменения концепции и модели регулирования внешней торговли на уровне отдельных национальных экономик. Обосновано, что использование в современной международной и национальной торговой статистике устаревших методических подходов к оценке объемов и структуры внешнеторговых связей на основе валовых показателей экспорта и импорта стран приводит по меньшей мере к искажению масштабов участия стран в международном товарообороте и создании добавленной стоимости, степени развития сервісної компоненти мировой торговли. Определено, что дальнейшее углубление международной производственной и торговой кооперации приводит к усилению изменений в сфере внешнеторговой политики через механизмы международного сотрудничества. Аргументировано, что пріоритетом трансграничного институционального сотрудничества должно стать противодействие осложнениям при внедрении традиционных инструментов регулирования внешней торговли и инвестирования. Доказано, что в условиях затяжной мировой рецессии и ужесточения условий для расширенного воспроизводства экономических систем открытого типа формируется основа для распространения антиліберальных проявлений в реализации антикризисных программ и формируется политический запрос на протекционистскую политику и идеологию в системе регулирования внешней торговли.

Постановка проблеми. Розвиток світової торгівлі на рубежі ХХ-ХХІ ст. характеризується зміною пріоритетів у концептуальних підходах до обрання регуляторних моделей зовнішньої торгівлі. Це обумовлюється цілою низкою причин, зокрема, деструктивним впливом світової фінансово-економічної кризи на умови відтворення в економіках відкритого типу та ускладненням інституціональних форм глобальної виробничо-збутової кооперації. Вплив окреслених чинників є дійсно вагомим та виявляє себе по цілому спектру напрямів та проявів.

По-перше, якщо в докризовий період в регуляторній системі міжнародного товарного обміну, особливо на національному рівні спостерігалось певне згортання практики митно-тарифного протекціонізму, що підтримувалося скороченням числа автономних локальних

ринків, збільшенням товарної пропозиції на міжнародних ринках масової стандартизованої продукції в нижньому ціновому сегменті, то в умовах кризи та посткризовий період навіть країни із незаперечними традиціями лібералізму у сфері зовнішньої торгівлі не нехтували інструментами обмеження доступу на власні ринки нерезидентів та підтримки національного виробника, нехай і менш прозорими заходами у сфері нетарифного регулювання[1].

По-друге, конкурентність країн на світових ринках товарів та послуг в сучасних умовах визначається не стільки обсягами експорту готової продукції, скільки перевагами по певним видам діяльності, які відображають участь країни у глобальних ланцюгах створення вартості. Це впливає на рівень доходу та зайнятості в країні. Все очевиднішим стає розуміння в контексті формування глобального тла виробничих та збутових мереж необхідності зміни концепції та моделі регулювання зовнішньої торгівлі на рівні окремих національних економік.

По - третє, довгий історичний період теоретичні положення щодо переваг лібералізації у сфері торгівлі з огляду її впливу на добробут та економічне зростання у країнах-адапторах цієї моделі знаходили беззаперечне підтвердження у багаточисельних емпіричних дослідженнях окремих дослідників та міжнародних інститутів. Наразі висновки тих же експертів міжнародних організацій є більш виважені та обережні. За образним висловлюванням фахівців з МВФ та Світового банку, «дослідження співвідношення між світовою торгівлею і доходами нагадує аналіз поведінки п'яниці і його цуценяти: ні той, ні інший не йдуть по прямій, але, тим не менш, очікується, що вони будуть залишатися на досить близькій відстані один від одного» [2].

Таким чином розуміння впливу регуляторних моделей на національний економічний розвиток підлягає певній трансформації, що і стане безпосередньо об'єктом нашого дослідження.

Зміна концептуальних підходів до моделей розвитку зовнішнього сектора та зовнішньої торгівлі як його складової здатна вплинути на зміну міжнародної спеціалізації країни, рівень диверсифікованості виробництва та зовнішньої торгівлі і таким чином, змінити місце країни в міжнародному розподілі праці, на світових ринках товарів та послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу зовнішньої торгівлі, її динаміки та структури на макроекономічний розвиток та добробут національних економік отримало розкриття в цілій низці класичних та сучасних економічних досліджень, зокрема в роботах А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. Ст. Мілля, Е. Хекшера, Б. Оліна, В. Столпера, Т. Рибчинського, Р. Джонсона, А. Бруннера, Е. Хелпмена, Т. Хітіріса, Я. Бхагваті, Д. Родріка, Т. Крістіанса, А. Сірлвала, П. Кругмана, Х. Янікайя та багатьох інших.

Починаючи з 90-х років ХХ ст. теорія міжнародної торгівлі отримала новий імпульс з огляду розвитку нової хвилі глобалізації та формування розгалуженого тла виробничих та збутових мереж міжнародних компаній. Для визначення нової якості міжнародної торгівлі Дж. Гроссман навіть вводить термін «торгівля завданнями» (послугами виробничого характеру), на відміну від традиційної «торгівлі товарами»[3], акцентуючи увагу на тому, що левову частку міжнародного товарообміну складають не стільки трансакції готовою продукцією, як комплектуючими, напівфабрикатами.

Сучасна світова економічна думка розширює дослідницьке поле макроекономічних рішень щодо вибору моделі зовнішньої торгівлі як чинника, що здатен вплинути на рівень розвитку продуктивних сил, науки та технологій, посилити ступінь зрілості ринкових відносин, інноваційності та інших параметрів, які характеризують становище країни в міжнародній системі координат.

На наш погляд, вочевидь недостатніми є розробки вітчизняної економічної науки щодо ступеня комбінування ліберальних та протекціоністських важелів задля захисту національних інтересів країни та дотримання нею зобов'язань перед світовою спільнотою щодо відкриття внутрішнього ринку. В цьому контексті важливо підкреслити, що потребує

уточнення вплив інституціональних важелів на розвиток глобальної виробничо-збутової кооперації в розрізі її торговельних аспектів.

Метою статті є ідентифікація змін у пріоритетах регуляторної політики щодо зовнішньої торгівлі.

Результати дослідження. Визначення залежності між доходами країни на мікро- та макрорівнях і обсягами та лібералізацією зовнішньої торгівлі можна знайти як в класичних, так і в посткласичних та альтернативних теоріях міжнародної торгівлі. Представники неокласичного напрямку ХХ ст. Е. Хекшер та Б. Олін у двохфакторній теорії зовнішньої торгівлі довели, що зовнішня торгівля зумовлює до збільшення споживання власників відносно надлишкових факторів виробництва та експорту, що власне, і породжує економічне зростання. Проліберальну традицію можна знайти і в положеннях П. Самуельсона, який вказував на те, що усунення будь-яких обмежень у зовнішній торгівлі призведе в довгостроковому періоді до максимізації національного доходу відкритої економіки.

Не можна оминати увагою і те, що вже в неокласичних теоріях розподілу доходів від зовнішньої торгівлі (В. Столпер, Т. Рибчинський та Р. Джонсон) відсутня єдина думка щодо безперечно позитивного впливу лібералізації зовнішньої торгівлі на економічний розвиток. В. Столпер вказував, що зовнішня торгівля товарами, світові ціни на котрі зростають, збільшує доходи власників факторів виробництва, які інтенсивно використовуються у виробництві цих товарів. Варто зазначити, що посилені дослідження в контексті обґрунтування прямого взаємозв'язку між лібералізацією зовнішньоторговельного режиму країн та економічним зростанням економіки здійснювалися та виконуються експертами провідних глобальних фінансових та торговельних інституцій, зокрема, економістами Міжнародного валютного фонду. Так, колектив авторів на чолі з А.Д. Бруннером оприлюднив результати досліджень, що проводилися на основі показників економічного розвитку 125 країн світу протягом 33 років з використанням додаткових географічних показників, що впливають на кінцевий результат лише опосередковано через торговельні потоки. Підсумком дослідження став висновок: зміна частки зовнішньої торгівлі щодо ВВП країни на 1% зумовлюють зміни ВВП на особу у розмірі від 0,7% до 1,2%. Водночас, зміни у напрямку лібералізації торгівлі значно не вплинули на темпи зростання сукупного доходу країни[4].

Емпіричні дослідження, що здійснювалися науковцями чи експертами міжнародних фінансових організацій та фондів щодо впливу лібералізації торгівлі на економічний розвиток країн світового співтовариства ставили на меті пошук відповіді на запитання: чи розвиваються відкриті економіки швидше, ніж автаркії? В цілому в висновках до досліджень ключовою є теза щодо підтвердження такої тенденції[5].

Впевнений висновок щодо позитивних наслідків торговельної лібералізації аргументовано численними емпіричними дослідженнями: у зовнішньоорієнтованих країнах показники темпів економічного зростання більші, аніж в автарктичних. Частково ці висновки ґрунтуються і на негативному досвіді країн, що впроваджували імпортоорієнтовані стратегії у 80-х роках минулого сторіччя, а відтак, своїм пріоритетом висували політику обмеженої автаркії, та тих, що недооцінили позитив торговельної лібералізації. Найповніше цю позицію обґрунтували науковці Гарвардської школи Кеннеді: «Нині, як в минулому сторіччі, перебільшують переваги імпортозамінної торговельної стратегії, наразі в аналітичних виданнях Світового банку та Міжнародного валютного фонду країни активно агітуються до використання вигод відкриття кордонів» [6].

Особливо вітчутний вплив лібералізації на підвищення продуктивності у сфері послуг на рівні окремих підприємств підтверджують результати цілої низки емпіричних досліджень. Аналіз здійснювався на основі панельних даних десяти тисяч фірм у переробній промисловості Чеської Республіки (1998-2003 рр.), підприємств переробних галузей Чилі(2012р.), вибірки з більш ніж 1000 фірм в десяти країнах на південь від Сахари (2005 р.) У підсумку було виявлено статистично значущий позитивний зв'язок між лібералізацією доступу ПП і продуктивністю трьох галузей сфери послуг. Відкритість галузей виробництва

або посередницьких послуг спричиняє посилення експортної конкурентоспроможності та продуктивності високотехнологічних галузей, для яких послуги найчастіше є важливим елементом сукупних витрат.

Дискусії щодо переваг ліберальної моделі зовнішньої торгівлі досягли піку розвитку в докризовий період (до 2008 року), особливо після масштабних антиглобалістських протестів в Сіетлі, Вашингтоні, Брюсселі, Генуї. Дослідник і водночас перший замісник виконавчого Директора Міжнародного валютного фонду (First Deputy Managing Director of the International Monetary Fund) в 2001– 2006 рр. Анна Крюгер[7] в цілій низці своїх наукових робіт та виступів здійснила ретроспективний аналіз економічних та політичних реформ у країнах, що розвиваються та визначила вплив політики експортоорієнтованості та імпортозаміщення на економічні здобутки країн Латинської Америки, Індії, Пакистану, азійських “тигрів”. Зокрема, автором виявлено, що в 50-60-х роках ХХ ст. широко поширеною моделлю економічного зростання для країн «третього світу» розглядалась концепція імпортозамінної торговельної політики.

Втім, на досвіді Пакистану, А. Крюгер демонструє провал цієї стратегії водночас з висвітленням так званого “східноазійського дива”. Адже Корея, Тайвань, Сінгапур, Гонконг впроваджували експортоорієнтовані стратегії. В розробках угорського вченого Ласло Конья також сформульовані висновки щодо пріоритетів у зовнішньоторговельній стратегії нових індустриальних країн Азії: перехід від статичних (внутрішньоорієнтованих) до динамічних (зовнішньоорієнтованих) стратегій в торговельних режимах[8].

Вищезгадані статичні та динамічні стратегії в торговельній політиці висвітлюється описуються в працях Дж. Гроссмана, Е. Хелпмена та П. Кругмана[9]. Зокрема, науковці визначають, що статичні стратегії, обґрунтовані ще в працях А. Сміта та Д. Рікардо, передбачають досягнення економічного зростання від перерозподілу ресурсів з однієї галузі економіки в іншу та поглиблення спеціалізації, що базується на порівняльних перевагах. Динамічні ж стратегії передбачають набуття порівняльних переваг внаслідок отримання ресурсів з-за кордону, а саме: прямих іноземних інвестицій, дешевої робочої сили та новітніх технологій.

Згідно з сучасною торговельною теорією (Е. Хелпмен та П. Кругман) та «новою» теорією зростання (Дж. Гроссман) динамічні вигоди від торгівлі є проміжною ланкою між торгівлею та зростанням.

Активна діяльність міжнародних інституцій, зокрема СОТ щодо лібералізації торговельних відносин між країнами призвела до використання у більшості країн режиму вільного доступу нерезидентів до внутрішніх ринків. Відтак пов'язувати позитивну результативність участі країн у міжнародній торгівлі лишень із застосування ліберальної моделі їх зовнішньої торгівлі було б щонайменше необ'єктивно з огляду різкої диференціації цих результатів. Це підтверджує сучасна міжнародна статистика, це знаходить своє пояснення у цілій низці сучасних теорій міжнародної торгівлі у особі теорії глобальних ланцюгів створення вартості (ГЛСВ) Г. Джереффі, концепції глобальних виробничих ланцюгів Н. Коу, концепції нової торгової революції Г. Хемілтона.

Реальні масштаби сучасної економіки і відповідно зовнішньоекономічної діяльності визначаються не стільки режимом лібералізації, розміром експорту та імпорту, скільки обсягом доданої вартості, яку створює та чи інша країна, її впливом в рамках глобальних ланцюжків доданої вартості (global value chains, GVC). Вихідний термін «ланцюжка створення вартості» (виробничо-збутові ланцюжки) був розроблений і введений в обіг М. Портером в 1985 р у книзі «Конкурентна перевага». Він описує ланцюжок створення вартості (далі - ЛСВ) як сукупність різних видів діяльності компанії, спрямованих на розробку, виробництво, маркетинг, доставку та обслуговування своїх продуктів[10]. За одиницю дослідження він бере окрему компанію в певній галузі. Теорія ЛСВ отримала розвиток в роботах Г. Джереффі, який розробив теоретичні основи класифікації та оцінки ЛСВ[11].

Виникнення поняття ЛСВ в кінці ХХ століття американський економіст Р. Болдуїн пов'язує з розгортанням другої хвилі глобалізації, яка характеризувалася технологічним прогресом і зниженням вартості комунікацій[12]. Згідно з підрахунками експертів UNCTAD, 80% світової торгівлі відбувається в рамках ГЛСВ і пов'язано з міжнародними виробничими мережами, сформованими ТНК, а 60% - це безпосередньо торгівля проміжними товарами і послугами, що використовуються у подальшому на різних стадіях виробничого процесу[13]

Наразі виникає питання щодо можливостей використання класичних та неокласичних теорій міжнародної торгівлі в умовах настільки суттєвих трансформацій міжнародного товарообігу та диверсифікованості об'єктів торгівлі?

В ХХІ ст. при виробленні зовнішньоекономічної стратегії держави важливо включитися в такі ланцюжки, підвищити частку доданої вартості, створюваної національними компаніями, і конкурентоспроможність продукції, у тому числі за рахунок розміщення виробництв в «дешевих» країнах і використання імпорتنих комплектуючих. Саме з цього кута зору слідує переосмислення цілей і механізмів зовнішньоекономічної політики як фактора економічного зростання відкритих економік.

Все очевиднішим стає розуміння в контексті формування глобального тла виробничих та збутових мереж необхідність зміни концепції та моделі регулювання зовнішньої торгівлі на рівні окремих національних економік, у т.ч. з огляду ставлення до ролі імпорту. Стратегії експортоорієнтованого зростання і захисту від імпорту наразі є все більш несумісними. В обох випадках ключовим питанням стає міжнародна конкурентоспроможність продукції.

Використання у сучасній у торговельній статистиці валових показників експорту та імпорту країн та які є вихідними даними для оцінки рівня конкурентоспроможності країн на світових ринках товарів та послуг насправді у все меншій мірі дозволяє це робити об'єктивно. Регуляторні органи не завжди можуть розуміти, який вплив здійснюють окремі інструменти на інвестиційні стимули та операції. До цих пір торговельні угоди і відповідні їм форми міжнародного співробітництва розробляються без урахування торгівлі по ланцюгам поставок. Саме такий напрям регулювання, який безпосередньо впливатиме на вартість внутрішніх потоків товарів, послуг, знань і спеціалістів – всіх основних елементів торгівлі по ланцюжку поставок, - набуватиме все більше значення. До них відносяться правила безпеки і санітарної гігієни продукції, вимоги щодо ліцензування та процедури оцінки. У сфері політики регулювання дійсно складно налагодити міжнародне співробітництво, оскільки органи регулювання стурбовані тим, що подібна діяльність буде перешкоджати досягненню цілей традиційних регулювання.

З точки зору торгівлі по ланцюжку поставок міжнародні торгові переговори виявляються менш ефективним засобом сприяння торгівлі, ніж це могло б бути, оскільки вони розглядають конкретні аспекти політики, наприклад, стандарти продукції, митної оцінки та ліцензування імпорту відокремлено. Але для функціонування ланцюжка поставок важлива саме політика регулювання у цілому, яка впливає на весь ланцюжок. Погоджуємося із низкою сучасних експертів, що відокремлений підхід, без концептуальної цілісності може залишити поза увагою деякі важливі аспекти політики без розгляду, а це значить, що при формуванні міжнародних торговельних угод необхідно у все більшій мірі «прораховувати ланцюжок поставок»[14].

Таким чином в умовах формування у світовій економіці розгалужених міжнародних виробничих та збутових мереж, має змінюватися саме розуміння протекціонізму. На зміну захисту вітчизняного виробника, що знаходиться на території країни, приходять необхідність захисту вітчизняних транснаціональних виробників, забезпечення їх інтересів на всіх стадіях глобального ланцюжка доданої вартості. Це означає, що прикордонні і внутрішні бар'єри, контроль за технологіями та охорона інтелектуальної власності[15], конкуренція і доступ на ринки інших країн, що входять в ці глобальні ланцюжки, стають важливими інструментами просування і підвищення конкурентоспроможності вітчизняних

компаній. Національний протекціонізм має трансформуватися у протекціонізм своїх глобальних ланцюжків створення вартості.

Сформовані транснаціональним бізнесом ланцюжки створення доданої вартості фактично закріплюють конфігурацію глобальних товаропотоків, що є повністю похідною від результатів стратегічного аналізу ефективності тієї чи іншої географічної локалізації їх ланок. Слід відмітити, що потенціал трансформації сформованих мереж та спроби вийти на нові конфігурації міжнародної торговельної архітектури є достатньо проблематичними.

Антиліберальні настрої кілька останніх років на тлі антикризових програм формують «попит» на протекціоністську політику та ідеологію в системі регулювання зовнішньої торгівлі. Разом з тим не можна не бачити, що це здійснюється не стільки у вигляді торгових заборон і високих мит, що суперечать вимогам СОТ. Подібні заходи, введені в кризовий період, охоплюють не більше 5% обсягу світової торгівлі. Однак набагато більшу роль починають грати свого роду «дозволені» бар'єри в торгівлі – нетарифні[16], пов'язані з якісними обмеженнями (фітосанітарні, екологічні тощо.)

Висновки. Дослідження ключових аспектів трансформації підходів до вибору моделей зовнішньої торгівлі дозволяє сформулювати низку узагальнень:

- міжнародна практика у цілому підтверджує взаємозв'язок між регуляторними моделями розвитку зовнішньоекономічного сектора і зовнішньої торгівлі як його складової та міжнародною спеціалізацією країни;

- результати багаточисельних в перебігу кількох останніх десятиріч теоретичних та емпіричних досліджень щодо впливу лібералізації зовнішньої торгівлі на економічне зростання та розвиток країн світу скоріше підтверджують її позитивний вплив, ніж спростовують його;

- розширення виробничих та збутових мереж як в межах ТНК, так і через поза-корпоративних зв'язків призводить до необхідності зміни концепції та моделі регулювання зовнішньої торгівлі на рівні окремих національних економік;

- в умовах затяжних кризових явищ в першому десятиріччі XXI ст. та ускладнення умов для розширеного відтворення економічних систем відкритого типу формується підґрунтя для поширення антиліберальних проявів у реалізації антикризових програм та актуалізується політичний запит на протекціоністську політику та ідеологію в системі регулювання зовнішньої торгівлі.

Список використаних джерел

1. Кнобель А. Ю. Закономерности формирования уровня тарифов в международной торговле / А.Кнобель. - М.: Ин-т Гайдара, 2010. - 178 с
2. КонстантINESКУ К., Матту А., Рута М. Замедление торговли/ К. КонстантINESКУ, А. Матту, М. Рута // Финансы и развитие: Ежеквартальный журнал Международного Валютного Фонда.- 2014.- Выпуск 51.- № 4.-С.28-32
3. Gene M. Grossman, Esteban Rossi-Hansberg. The Rise of Offshoring : It's Not Wine for Cloth Anymore/ Gene M. Grossman and Esteban Rossi-Hansberg[Electronic resource]. - Mode of access : <https://www.kansascityfed.org/PUBLICAT/SYMPOS/2006/PDF/8GrossmanandRossi-Hansberg.pdf>
4. [Allan D. Brunner](#). The Long-Run Effects of Trade on Income and Income Growth. [Electronic resource] - Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2003/wp0337.pdf>
5. Huiwen Lai, Daniel Trefler Competition: Specification, Estimation, and Mis-Specification// NBER Working Paper Series. 2002. [Electronic resource]. - Mode of access : <http://www.nber.org/papers/w9169>
6. Vlad Spanu. Liberalization trade an economic growth: implications for both developed and developing countries.// Harvard University John F. Kennedy School of Government May 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hec.unil.ch/docs/files/21/280...2000.pdf>

7. Reforming India's Economic, Financial and Fiscal Policies/ Edited by Anne O. Krueger and Sajjid Z. Chin/ [Stanford Studies in International Economics and Development](#), 2003 272 pp.- [Electronic resource]. - Mode of access : <http://www.sup.org/books/title/?id=5636>
8. Kónya, László. Exports and growth: Granger causality analysis on OECD countries with a panel data approach. *Economic Modelling*, - 2006.-v. 23.- P. 978-992.
9. Helpman, E. International Trade in the Presence of Product Differentiation, Economies of Scale, and Monopolistic Competition: A Chamberlin-Heckscher-Ohlin Approach// *Journal of International Economics*.- 1981.-№11(3).-P. 305-340
10. Портер, М. Конкурентное преимущество / М. Портер - М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – С.70
11. GVC Analysis: A Primer // Center on Globalization, Governance & Competitiveness at Duke University [Electronic resource]. - 2011. - Mode of access : http://www.cggc.duke.edu/pdfs/2011-05-31_GVC_analysis_a_primer.pdf.
12. Interconnected Economies: Benefiting from GVC // OECD [Electronic resource]. - 2013. - Mode of access : www.oecd.org/sti/ind/interconnectedeconomies-GVCs-synthesis.pdf.
13. World Investment Report 2013: GVC // UNCTAD [Electronic resource]. - 2013. - Mode of access : http://www.unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf.
14. Hoekman, Bernard, and Selina Jackson, 2013, “Reinvigorating the Trade Policy Agenda: Think Supply Chain!” *VoxEU*, January 23. [Electronic resource]. - 2013. - Mode of access : www.voxeu.org/article/reinvigorating-trade-policy-agenda-think-supply-chain
15. Трансграничные потоки интеллектуальной собственности стали объектом пристального рассмотрения в экономической политике XXI века//*Финансы и развитие: Ежеквартальный журнал Международного Валютного Фонда*.- 2013.- Выпуск 50.- № 4.-С.18-21. [Electronic resource]. - 2013. - Mode of access : <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2013/12/pdf/verdir.pdf>
16. Идрисова В. В. Теоретические вопросы применения нетарифных мер регулирования во внешней торговле / В. Идрисова. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2011. – 152 с

References

1. Knobel, A. (2010), Laws of formation of tariffs in international trade [*Zakonomernosti formirovaniya urovnya tarifov v mezhdunarodnoi torgovle*], Institut Gaidara, Moscow, Russia.
2. Konstantinesku, K., Mattu, A. and Ruta, M. (2014), “Deceleration of trade”, *Finansy i razvitie: Ezhekvartalnyi zhurnal Mezhdunarodnogo Valyutnogo Fonda*, Vol. 51, no. 4, pp. 28-32.
3. Grossman, Gene M. and Rossi-Hansberg, Esteban The Rise of Offshoring : It's Not Wine for Cloth Anymore, available at: <https://www.kansascityfed.org/PUBLICAT/SYMPOS/2006/PDF/8GrossmanandRossi-Hansberg.pdf> (accessed August 04, 2015).
4. Brunner, A. (2003), The Long-Run Effects of Trade on Income and Income Growth, available at: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2003/wp0337.pdf> (accessed August 04, 2015).
5. Lai, H. and Trefler, D. (2002), Competition: Specification, Estimation, and Mis-Specification, *NBER Working Paper Series*, available at: <http://www.nber.org/papers/w9169> (accessed August 04, 2015).
6. Spanu, V. (2003), Liberalization trade an economic growth: implications for both developed and developing countries, Harvard University John F. Kennedy School of Government, available at: <http://www.hec.unil.ch/docs/files/21/280...2000.pdf> (accessed August 05, 2015).
7. Krueger, Anne O. and Chin, Sajjid Z. (2003), Reforming India's Economic, Financial and Fiscal Policies, [Stanford Studies in International Economics and Development](#), available at: <http://www.sup.org/books/title/?id=5636> (accessed August 04, 2015).
8. Kónya, László (2006), Exports and growth: Granger causality analysis on OECD countries with a panel data approach, *Economic Modelling*, Vol. 23, pp. 978-992.

9. Helpman, E. (1981), International Trade in the Presence of Product Differentiation, Economies of Scale, and Monopolistic Competition: A Chamberlin-Heckscher-Ohlin Approach, *Journal of International Economics*, no. 11(3), pp. 305-340.
10. Porter, M. (2005), Competitive advantage [*Konkurentnoe preimuschestvo*], Alpina Biznes Bukz, Moscow, Russia.
11. GVC Analysis: A Primer (2011), Center on Globalization, Governance & Competitiveness at Duke University, available at: http://www.cggc.duke.edu/pdfs/2011-05-31_GVC_analysis_a_primer.pdf (accessed August 05, 2015).
12. Interconnected Economies: Benefiting from GVC (2013), OECD, available at: www.oecd.org/sti/ind/interconnectedeconomies-GVCs-synthesis.pdf (accessed August 04, 2015).
13. World Investment Report (2013), GVC, UNCTAD, available at: http://www.unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf (accessed August 05, 2015).
14. Hoekman, Bernard, and Jackson, Selina (2013), “Reinvigorating the Trade Policy Agenda: Think Supply Chain!”, available at : www.voxeu.org/article/reinvigorating-trade-policy-agenda-think-supply-chain (accessed August 04, 2015).
15. Cross-border flows of intellectual property became the object of close scrutiny in the economic policy of the XXI century (2013), *Finance and Development*, vol. 50, no. 4, pp. 18-21, available at: <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2013/12/pdf/verdier.pdf> (accessed August 05, 2015).
16. Idrisova, V.V. (2011), *Teoreticheskie voprosy primeneniya netarifnykh mer regulirovaniya vo vneshnei torgovle* [Theoretical issues of nontariff measures regulation implementation in foreign trade], Izd-vo Instituta Gaidara, Moscow, Russia.

Ключові слова: зовнішня торгівля; ліберальна модель; неопротекціонізм; глобальні збутові мережі; економічне зростання.

Ключевые слова: внешняя торговля; либеральная модель; неопротекционизм; глобальные сбытовые сети; экономический рост.

Keywords: foreign trade; liberal model; neoproteksionizm; global distribution chains; economic growth.

Рецензент: В.В. Юхименко, д. е. н, професор, КНТЕУ